

BREAKING THE TABOO

НАСИЛИЕТО НАД ВЪЗРАСТНИ ЖЕНИ
В СЕМЕЙСТВОТО: РАЗПОЗНАВАНЕ И
ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ

АВТОРИ НА БРОШУРАТА:

<p>ÖSTERREICH Österreichisches Rotes Kreuz Claudia Gröschel, Charlotte Strümpel, Cornelia Hackl Forschungsinstitut des Roten Kreuzes Erentraud Lehner, Anna Schopf, Barbara Kuss</p>	
<p>BELGIEN LACHESIS, Office of Expertise on Ageing and Gender and Higher Institute for Family Sciences Els Messelis Flemish Reporting Point for Elder Abuse Gerd Callewaert</p>	
<p>FINNLAND National Institute for Health and Welfare Minna-Liisa Luoma, Christina Manderbacka</p>	
<p>FRANKREICH ISIS-France Hannelore Jani Le-Bris</p>	
<p>DEUTSCHLAND ISIS – Institut für Soziale Infrastruktur Karin Stiehr</p>	
<p>ITALIEN emmeerre S.p.A Piero Lucchin, Kai Leichsenring, Barbara Arcari, Piero Selle</p>	
<p>POLEN Jagiellonian University Medical College, Department of Medical Sociology, Chair of Epidemiology and Preventive Medicine Beata Tobiasz-Adamczyk, Barbara Wozniak, Monika Brzyska, Tomasz Ocetkiewicz</p>	
<p>PORTUGAL CESIS – Centro de Estudos para a Intervenção Social Isabel Baptista, Heloisa Perista</p>	

УВОД

Тази брошура е резултат от проекта “Разчупване на табута”, осъществен в периода 2007-2009 от различни организации от Австрия, Финландия, Италия, Полша и Германия, както и в сътрудничество с организации от Франция, Белгия и Португалия. Проектът е съфинансиран от Европейската комисия. Всички цифри и факти, както и заключенията, направени в тази брошура, се основават на резултатите от този проект. Подробно описание на постигнатите резултати и на използваните източници се съдържа в отделните национални доклади и в общия заключителен доклад. Те могат да бъдат намерени на следния адрес в Интернет: <http://www.rotekreuz.at/pflege-betreuung>.

Изразяваме своята благодарност към всички, които допринесоха /и ще допринесат в бъдеще/ за успеха на този проект, на който настоящата брошура е само един от градивните елементи.

frauen^{MA57}
StadT **Wien**

Изготвено от Австрийски Червен кръст, ул. Вийднер 32, 1041 Виена
 Тел.: +43/1/589 00-128, www.rotekreuz.at, ZVR-Zahl:432857691
 Редактори: Шарлот Стрюмпел, Клаудиа Грьошел, Корнелия Хакл
 Дизайн и илюстрации: Евелин Фелбер
 Превод: Евелина Милушева, Десислава Илиева
 Редакция: Сияна Кършева
 Отговорен за снимките: Мона Салех
 Публикувано: Info Media, 1010 Виена, Австрия
 Снимки: fotolia.com, pixelio.de

Проектът е финансиран от Европейската комисия. Брошурата отразява възгледите само на нейните автори и Комисията не носи отговорност, при използване на информацията, произтичаща от нейното съдържание.

СЪДЪРЖАНИЕ

1. ВЪВЕДЕНИЕ	05
2. СЪЩНОСТ НА ПРОБЛЕМА	08
3. РИСКОВИ ФАКТОРИ ЗА НАСИЛИЕ НАД ВЪЗРАСТНИ ЖЕНИ В СЕМЕЙСТВОТО	12
4. РАЗПОЗНАВАНЕ НА НАСИЛИЕТО	14
5. СТРАТЕГИИ ЗА ЗДРАВНИТЕ/СОЦИАЛНИТЕ РАБОТНИЦИ	18
6. СТРАТЕГИИ ЗА ПРЕКИ РЪКОВОДИТЕЛИ	22
7. РЕЗЮМЕ И ПЕРСПЕКТИВИ	28
8. ВРЪЗКИ КЪМ ОРГАНИЗАЦИИ, РАБОТЕЩИ В СФЕРАТА НА НАСИЛИЕТО НАД ВЪЗРАСТНИ ХОРА И/ИЛИ ВЪЗРАСТНИ ЖЕНИ	29

1 ВЪВЕДЕНИЕ

ПОПАДА ЛИ НАСИЛИЕТО ВЪВ ФОКУСА НА ВНИМАНИЕТО НА ЗДРАВНИТЕ И СОЦИАЛНИТЕ РАБОТНИЦИ?

Насилие съществува. Среща се всеки ден и е насочено срещу мъже, жени и деца от всички възрасти. В повечето случаи това не се случва „на улицата“, а в собствените ни домове. Някои от тези видове насилие или злоупотреби в семейството, например срещу по-млади жени и деца, намират широк обществен отзвук. В резултат, в различни държави вече са предприети мерки на политическо, законодателно и организационно ниво, въпреки че освен тях са необходими и допълнителни действия.

Във всички европейски страни съществува едно общо разбиране, а именно, че насилието, включително

срещу собствените ни роднини, е нарушаване на човешките права. Всяка европейска държава има законодателна рамка за борба с насилието в семейството. Но въпросът за насилието срещу възрастни жени е нещо съвсем ново. Така че, много от средствата, използвани за подпомагане на някои от жертвите на домашно насилие, като по-млади жени например, не са подходящи за тях. Това в значителна степен важи за случаите, когато възрастните жени се нуждаят от помощ и/или грижи от техни роднини. Малко се знае за инструментите и стратегиите за откриване на насилието в тази област, както и за мерките, прилагани с цел подпомагане на жертвите и справяне с проблема по подходящ начин.

Много често здравните и социалните работници, които оказват грижи в дома, са единствените, които освен членовете на семейството имат контакт с възрастните жени - жертви на насилие. Ето защо насилието в този контекст е и трябва да бъде взето под внимание от организациите в здравния и социален сектор и от техните служители.

ИЗКЛЮЧЕНИЕ ЛИ Е НАСИЛИЕТО СРЕЩУ ВЪЗРАСТНИ ЖЕНИ?

В действителност, няма много подробна информация относно честотата на насилие срещу възрастни жени, нито на европейско, нито на национално ниво. Но

съществуващите статистически данни сочат, че насилието срещу възрастни хора по принцип е между 6 и 9 на сто. Фактът, че има толкова оскъдна публична информация по този въпрос показва, че насилието над възрастни хора - особено над възрастни жени - в рамките на собствените им семейства във всичките му форми все още е табу в цяла Европа.

„Имам чувството, че ние съзнаваме малка част от проблема. Общественото мнение не разполага с достатъчно чувствителност, за да разбере важността на това явление, неговата сериозност.“ (Лекар, Италия).

Някои от последните проучвания показват, че възрастните хора са жертва на насилие и злоупотреби. Голяма част от тези злоупотреби възникват в семейството - най-вече в дома на възрастния човек. В почти всички такива случаи съществува здрава емоционална и продължителна връзка между извършителя и жертвата: в приблизително 70 на сто от случаите на насилие над възрастни хора е потвърдено, че извършителят е дете или съпруг/партньор на възрастния човек.

ЗАЩО ФОКУСЪТ Е ВЪРХУ ВЪЗРАСТНИТЕ ЖЕНИ?

Данните показват, че при възрастните хора като цяло жените стават по-често жертви на насилие, отколкото мъжете. Една от причините за това е по-дългата продължителност на живот, което води до логичния извод, че броят на възрастните жени е по-голям от броя на възрастните мъже. Но също така и по-лошото здравословно състояние на жените в сравнение с мъжете, често придружено от хронични заболявания и различни по степен увреждания, водят до зависимост в много отношения, а в резултат и до повишена уязвимост. И накрая, традиционната роля на жената, както и емоционалните връзки, изградени по време на целия им живот, допълнително повишават тяхната уязвимост. По тази причина в настоящата брошура ние се фокусираме изключително върху възрастните жени, отчитайки факта, че в много аспекти проблемите, свързани с насилието се отнасят и за възрастните мъже по подобен /но не по същия/ начин.

ЗА КОГО Е ПРЕДНАЗНАЧЕНА БРОШУРАТА?

От една страна, брошурата е предназначена за професионалисти, работещи в сферата на домашните грижи (здравни грижи по домовете, помощ в домакинството и други дейности в дома) предимно за възрастни хора. Тази група е важна, защото в повечето случаи те са единствените извън членовете на семейството, които са в постоянен контакт с възрастните хора и в повечето случаи поддържат добри отношения с тях, основани на взаимно доверие. Често те са единствените хора, които могат да съобщят за случаи на насилие над своите възрастни пациенти, ако такава съществува.

От друга страна, брошурата е насочена и към преките ръководители и/или координаторите, отговорни за ежедневната организация на услугите, за обучението на своите служители и за подкрепата, която им оказват при изпълнение на техните задължения, както и за тяхното физическо и психическо благосъстояние. Те са тези, които следва да поемат случаите, за които е съобщено, че има насилие и да намерят подходящите партньори и процедури за постигане на адекватни и ефективни решения в често доста деликатни ситуации.

В допълнение, тази брошура може да даде на професионалистите от други сфери (като членове на институциите за защита на жертвите на насилие или осигуряващи подслон на такива, а също и мениджъри на високо ниво или политици) някакъв поглед по този въпрос, спомагайки по този начин за преодоляване на пропастта между различните сектори и нива на обществена отговорност.

КАКВА Е ЦЕЛТА НА БРОШУРАТА?

Това, което се надяваме да постигнем с тази брошура, както и с дейностите на проекта като цяло, е да разчупим табутата чрез повишаване на информираността на здравните и социалните работници и техните преки ръководители, както и да дадем идеи и насоки на професионалистите от тези сфери как да се справят с проблема за насилието срещу възрастни жени в техните семейства.

Надяваме се брошурата да ни помогне да се справим с тези често сложни и деликатни ситуации, като помогнем на възрастните жени, обект на насилие, както и да подкрепим здравните и социалните работници да се справят с качеството си на свидетели на насилие. Когато табутото е разчупено (в рамките на екипа, организацията и обществото като цяло), ще бъде много по-лесно да допринесем за подобряване на положението на „скритите“ жертви на насилие, както и това на често претоварените „извършители“, които в повечето случаи са тези членове на семейството, които полагат грижи за своите възрастни роднини.

Социалните и културни норми в цяла Европа изискват да третираме възрастните хора така, както и младите хора. Те имат същите права. Във всяка култура и традиция съществува разбирането, че към тях трябва да се отнасяме с уважение и отзивчивост. Същото важи и за жените като цяло. Това гласи теорията, но както знаем, да бъдеш жена и да бъдеш възрастен човек са два фактора, които могат да направят човека уязвим и обект на дискриминация. Насилието над възрастни жени в техните семейства включва всички видове насилническо или неправомерно поведение от страна на членовете на семейството и/или от страна на хората, които се грижат за тях. То е насочено срещу жената и нарушава нейните човешки, социални и политически права (например да

участва в обществения живот; да разкрие своите убеждения, пристрастия/.

КАКВО ПРЕДСТАВЛЯВА НАСИЛИЕТО?

Най-често използваното определение е въведено от Световната здравна организация и описва насилието като: „Преднамерена употреба на физическа сила и власт или заплаха за такава срещу самия себе си, срещу друго лице, срещу група от хора или общност, което води или създава вероятност за нараняване, смърт, психологически вреди, нарушения в развитието или загуби“.

Важно е да се подчертае, че насилието също включва форми, различни от чисто физическото насилие. В тази връзка бихме искали да подчертаем, че термините „насилие“, „злоупотреба“ и „грубо отношение“, които имат различно тълкуване в различните държави и е трудно да бъдат ясно дефинирани, ще бъдат използвани като синоними в тази брошура.

Освен това, нашата цел при идентифициране на ситуациите на насилие е не просто те да бъдат разпознати, а и да се намерят пътища, по които здравните и социални работници и техните организации да противодействат или да ги предотвратят.

КАКВО ВКЛЮЧВА НАСИЛИЕТО В СЕМЕЙСТВОТО?

Насилието в семейството или домашното насилие включва всички форми на насилие, при които се използва всяко едно предимство на който и да е член на семейството над друг, заплашващо техните права и водещо до страдание и вреди.

Насилието над възрастни жени в техните семейства може да има дълга семейна история или да съпровожда отношенията с техните партньори от самото начало. В такива случаи е малка вероятността за здравните и социалните работници или за други външни хора да променят този факт в напреднала възраст.

Но насилието може да бъде продиктувано и от промени в ежедневието на членовете на семейството, произтичащи от здравословни проблеми на техните възрастни роднини или промени, настъпили в резултат от възрастта. Това може да доведе до промяна в ролите в семейството и понякога да породни нова или обратна зависимост. Възможно е да възникнат напълно нови предизвикателства, често характеризирани с повишени изисквания и ограничени възможности за подкрепа. В тези случаи има много отправни точки за интервенция от страна на здравните и социалните работници, работещи в сферата на домашните грижи.

КАКВИ ФОРМИ НА НАСИЛИЕ НАД ВЪЗРАСТНИ ХОРА СЪЩЕСТВУВАТ?

Насилието над възрастни хора, или злоупотребите с възрастни хора, според Американския национален център за насилие над възрастни хора включва извършването на или знанието за всеки един преднамерен и/или небрежен акт, или липсата на надлежно действие от страна на доставчик на грижата или всяко друго лице, което води до причиняване на страдание, вреди или създава сериозен риск от нанасяне на вреди на уязвими възрастни хора. Специален акцент се поставя върху факта, че насилието се среща често в отношенията, където е налице силно очакване или доверие, съчетано със зависимости от здравословен характер.

Някои актове на насилие са умишлено извършени. Други актове на насилие не са умишлени и понякога дори не са осъзнати като такива, тъй като са предизвикани от близки на възрастните хора, които се стараят да се грижат за тях по най-добрия начин. Поведението на насилие може да бъде и в резултат на липса на информираност и познания, както и в резултат на физически и психически стрес.

„84 годишна жена живее заедно със сина си. Тя е вдовица от миналата година. До болезнената смърт на нейната снаха, животът ѝ е бил спокоен, както и отношенията в семейството. След смъртта на съпругата си синът ѝ започва да пие много и се пристрастява към хазарта. В резултат започва да притиска майка си да му дава пари. Първоначално любезно, а след това упражнявайки насилие. Всяка вечер се прибира пиян в къщи и бие майка си, която е подложена както на физическо, така и на психическо насилие. С подкрепата на социалните служби в крайна сметка възрастната жена сигнализира в полицията.“ (Социален работник, Италия).

Примерът е типичен, защото показва комплексността на различни прояви на насилие, причинени от натрупване на стресови фактори. Въпреки това, дори и да не е съзнателно или да има своето обяснение, насилието си е насилие.

ВНИМАНИЕ

- Следващите форми на насилие, упражнено върху възрастни хора/жени рядко се срещат поотделно. Обикновено няколко форми на насилие се случват едновременно и вероятно са свързани помежду си.

Физическо насилие

Като физическо насилие се определят действия, извършени с намерение за причиняване на физическа болка или нараняване. Физическото насилие се изразява в причиняване или заплахата за причиняване на физическа болка или нараняване на възрастен човек, както и причиняване на лишения, свързани с основни нужди.

Например: плесници, ритане, удари с предмет, даване на повишени дози успокоителни.

Психическо/ емоционално насилие

Включва всякакви действия, извършени с намерение за причиняване на емоционална болка, мъка или страдание на възрастния човек.

Например: изолация от семейството и приятелите, унижение, обвинения, клевети, отказ за комуникация, заплахи за изоставяне или настаняване в дом за възрастни хора.

„Има психически тормоз когато дъщерята омаловажава нуждите на майка си, която страда. Дъщерята се отнася към майка си така, сякаш тя не означава нищо за нея. Дъщерята прави следните коментари: например, когато майката иска да излезе навън, дъщерята пита „Защо искаш да излезеш навън, като така или иначе не виждаш нищо?“. А майката просто иска да почувства лятото, въпреки че не вижда. Впоследствие майката е настанена в дом за възрастни хора, а дъщерята настоява тя да се върне вкъщи, дори и ако тя не се грижи за нея.“
(Медицинска сестра, Финландия)

Сексуално насилие

Сексуалното насилие обхваща всички форми на сексуален контакт както и всякакви действия от този род, при които липсва взаимно съгласие. Сексуален контакт с лице, неспособно да даде съгласие, също трябва да бъде считано за сексуален тормоз. Сексуалното насилие често се случва при обстоятелства, които прикриват насилническият характер на даден акт. Популярна заблуда е, че възрастните жени не могат да бъдат сексуално насилвани.

Например: полов акт, осъществен при липса на съгласие, говорене за и показване на неща или действия от сексуален характер (напр. порнографски филми или снимки) на лицето против неговото желание.

„Имаше един случай на жена с увреждания, чийто съпруг безпрепятствено продължаваше да прави секс с нея винаги, когато имаше желание“ (Управител, Полша).

Финансови злоупотреби

Финансовите злоупотреби включват всички действия, при които са присвоени незаконно пари или собственост или средствата и имуществото на възрастния човек са неправомерно употребени или откраднати.

Например: роднини и други близки използват пенсиите или социалните помощи на възрастните хора за себе си; подписват документи от името на възрастните хора или променят тяхното завещание или други документи, напр. за попечителство.

Липса на грижи и изоставяне

Липсата на грижи се изразява в неуспеха на лицето, полагащо грижи да задоволи нуждите на зависим възрастен човек. Липсата на грижи се дефинира като отказ или несправяне от страна на лицата, които следва да осигурят храна, подслон, здравни грижи и защита, както и емоционална подкрепа на уязвими възрастни хора. Преходът между различните нива, когато възрастният човек повече или по-малко е лишен от грижи, невинаги е лесно да бъде дефиниран.

Например: лишаване от храна или необходими медикаменти; човекът и/или домът му са мръсни и неопоредени; липса на рехабилитация; игнориране на нуждата от грижи, нередовно оказване на грижи.

РИСКОВИ ФАКТОРИ ЗА НАСИЛИЕ НАД ВЪЗРАСТНИ ЖЕНИ В СЕМЕЙСТВОТО

Един акт на насилие обикновено не се случва изолирано. Това е процес на натрупване. Има някои добре известни рискови фактори, според които е вероятно насилието да настъпи по-рано или по-късно. Важно е тези фактори да се наблюдават, като по този начин ще можем да се намесим на по-ранен етап или да предотвратим акта на насилие.

ВНИМАНИЕ

- Следните рискови фактори не водят задължително до насилие. Въпреки това, те могат да повишат вероятността за такова и да спомогнат за изостряне на вниманието за възможни актове на насилие. Обикновено няколко рискови фактора се срещат заедно.

КОИ СА ТИПИЧНИТЕ РИСКОВИ ФАКТОРИ?

Семейна история

Насилственото поведение може да се е превърнало в традиция като повече или по-малко съзнателна стратегия за разрешаване на конфликти в семейството. Също така, съществуващо насилие в брака е предпоставка за насилие и в по-късен етап от живота (понякога със смяна на ролите).

Взаимна зависимост на членовете на семейството

Емоционалната, както и материалната зависимост могат да предизвикат конфликти, които тлеят от дълго време. Нежеланата и необичайна зависимост може да доведе до насилие. Взаимната емоционална зависимост между жертвата и насилника увеличава риска от домашно насилие, както и финансовата зависимост на жертвата от насилника.

Споделяне на общо домакинство

Съвместното съжителство предполага по-голяма възможност за възникване на напрежение и конфликти. При такива обстоятелства, възрастните хора, както и лицата, полагащи грижи за тях, се сблъскват с неприкосновеността на личния живот. Освен това лицата, които полагат грижите, понякога трябва да бъдат на разположение 24 часа в денонощието, без възможност да останат сами. В подобни ситуации понякога се поражда насилие над бенефициентите, обект на грижи.

Физически и/или психически товар върху лицата, които полагат грижите

Влошеното здравословно състояние, инвалидност, както и функционалните и

когнитивни увреждания при възрастните хора могат да ги направят много възискателни „пациенти“ за своето семейство. Това води до изключителен физически и/или психически стрес за членовете на семейството, които полагат грижи за тях. Насилието може, но не е задължително, да се появи в ситуация, в която хората, които се грижат за своите възрастни роднини, не могат да се справят с тяхната физическа и умствена неспособност, както и с липсата на перспектива и собствена свобода.

Освен това, заболявания като деменция например, могат да доведат до промяна на характера и навиците. За членовете на семейството понякога е трудно да се справят с тези промени и се появяват чувство на безпомощност, яд и отчаяние. Изтощението и прегряването са фактори, които могат, но не е задължително, да доведат до насилие.

Социална изолация

Социалната изолация може да увеличи риска за даден човек да стане жертва на насилие вследствие на повишаване на зависимостта и стреса. От друга страна, социалната изолация намалява вероятността насилието да бъде разпознато и предотвратено. Социалната изолация също може да бъде и резултат от насилие: семействата се въздържат от социални контакти, страхувайки се, че другите могат да заподозрат за проблемите в семейството им. От друга страна, емоционалната подкрепа и наличието на подкрепа от страна на обществото са от съществено значение за възрастните хора, както и за хората, които се грижат за тях. Липсата на социална подкрепа или липсата на обществен контрол, от своя страна, също може да доведат до насилие.

Алкохолни и други зависимости, недиагностицирани психични разстройства

Насилието над възрастни хора може да бъде провокирано или причинено от употребата на наркотици или друга зависимост. То може да произлиза директно от здравословните последици на дадена зависимост /напр. психично разстройство, психично заболяване/. Освен физическото насилие е възможно да възникват и финансови злоупотреби, породени от високите цени на наркотици или други медикаменти напр. Насилието също така може да бъде породено и в резултат от недиагностицирани психични разстройства на насилниците.

Допълнителни фактори, предизвикващи стрес

Високите нива на насилие в обществените отношения биха могли да се появят заедно с лоши социално-икономически условия, лоши условия на живот (напр. пренаселеност), и/или стресиращи събития в живота (напр. безработица).

Освен социално-икономическата ситуация, като допълнителни фактори могат да бъдат определени промяна в семейния модел, прогресивното навлизане на жените на пазара на труда, недостатъчният достъп до здравни и социални услуги и др.

РАЗПОЗНАВАНЕ НА НАСИЛИЕТО

Здравните и социални работници, както и други членове на персонала на организациите в здравния и социалния сектор, работещи с възрастни хора в техните домове, са в уникалната позиция да идентифицират домашното насилие, ако такова съществува, както и да гарантират, че ще бъде оказана адекватна помощ. Ранното идентифициране и намеса могат да подобрят качеството на живот, както и физическото и психическо състояние на възрастните жертви (напр. хронични болки, главоболие, депресия). Ранната намеса може също така да намали зависимостта от подкрепа от други хора.

КАК МОЖЕМ ДА РАЗПОЗНАЕМ НАСИЛИЕТО?

Здравните и социалните работници често се сблъскват с подозрения и загриженост, че „нещо не е наред“ с клиента. Важно е преди всичко те да се доверят на интуицията си и да наблюдават ситуацията заради благосъстоянието на клиента.

Разпознаването на ситуации на насилие върху възрастни хора не е лесно. Повечето актове на насилие не се осъществяват в присъствието на здравните и социални работници. Така че неправомерното поведение не се наблюдава директно.

Двата водещи въпроса, които могат да помогнат на здравните и социалните работници да разпознаят ситуацията на насилие, са:

- Какво ме притеснява в тази ситуация?
- Какво точно наблюдавам?

В допълнение, някои форми на насилие могат да бъдат считани за „нормални“ в резултат на личната биография на жертвата или на специфичния социален и културен контекст, в който живеят извършителите, жертвите и/или здравните и социалните работници.

ВНИМАНИЕ

- Понякога насилието не бива разпознато /или понякога бива преувеличено/, защото клиентът и здравните/социалните работници имат различни схващания и различна чувствителност за насилническо поведение. Това може да е свързано с различния културен и социален произход. Насилието трудно би могло да бъде разпознато и поради затруднена комуникация с клиента, т.е. ако той страда от деменция. Също така може да не е ясно как са се появили определени симптоми, напр. контузии. Разпознаването включва едновременно диалог, наблюдение и размисъл.

Основни начини за разпознаване на насилието:

- Наблюдение за дейности и знаци от предишни действия;
- Наблюдение на поведението на клиента;
- Разговори с клиента;
- Разговори с другите заинтересовани страни;

КАКВИ ЗНАЦИ МОГАТ ДА СВИДЕТЕЛСТВАТ ЗА НАСИЛИЕ?

Признаци за възможно физическо насилие

Натървания; счупени кости; драскотини; ожулвания; изтръгната коса; изгаряния; отказ на клиента да се съблече; повтарящи се инцидентни наранявания; тревожно поведение; когато някой се доближи до него.

Признаци за възможно психическо/емоционално насилие

Клиентът е емоционално разстроен; изглежда изолиран; необяснимо оттегляне от обичайни дейности; безсъние; страх от хора; внезапна промяна в апетита; повишена бдителност; необичайна депресия; подценяване и/или заплахи от страна на семейството.

Признаци за възможно сексуално насилие

Контузии в областта на гърдите и гениталиите; необяснима венерическа болест или генитални инфекции; необяснимо вагинално или анално кървене; разкъсано, окървавено бельо; тревожно поведение при събличане или докосване.

Признаци за възможно финансово насилие:

Внезапни промени в банковите сметки и банковата практика, включително и изземване на необяснимо големи суми от страна на придружаващо лице; необяснимо внезапно прехвърляне на имущество на член на семейството или на някой извън него; необяснимо изчезване на вещи или ценности; внезапна невъзможност за плащане на сметки; недостиг на храна у дома; липса на предписано лекарство.

Признаци за възможна липса на грижи или изоставяне

Необичайна загуба на телло; дехидратация; недोхранване; нелекувани рани от залежаване; лоша лична хигиена; нехигиенични условия на живот; нелекувани здравословни проблеми; липса на социални контакти. Изоставянето като крайна форма на липса на грижи: изоставяне на възрастен човек сам в болницата за дълго време (или на друго място) или без надзор у дома. Ако някои от тези симптоми се появят, е важно да се проследи откъде произлизат. Важна стъпка е, ако е възможно, да се говори с възрастните хора и/или с лицата, които полагат грижи за тях.

КАК ДА ГОВОРИМ ЗА ВЪЗМОЖНИ ПРИЗНАЦИ НА НАСИЛИЕ?

ВНИМАНИЕ

- Преди всичко: Винаги трябва да се вземат под внимание разказите на възрастните хора за извършено срещу тях насилие и това трябва да бъде като „червена лампа“ (нещо, в което трябва да се вслушваме и да наблюдаваме).

Здравни и социални работници, които забележат някакви наранявания, трябва внимателно да попитат как са се появили те. Ако получат обяснение, което противоречи на наблюдаваната ситуация или възрастните хора имат многобройни наранявания в различни стадии на лечение, те трябва да бъдат дискутирани.

ВНИМАНИЕ

- Ако е възможно, разговорите с потенциалните жертви на насилие трябва да бъдат проведени на „четири очи“, без да присъства някой от членовете на семейството. Клиентът трябва да има възможност да говори свободно и конфиденциално. Може би възрастната жена ще има нужда от няколко предварителни разговора, за да се довери и да започне да говори. Знак за възможно насилие може да бъде фактът, че клиентът не се оставя сам дори и за минута от своите роднини.

КАКВИ АСПЕКТИ ТРЯБВА ДА БЪДАТ ЗАСЕГНАТИ ПРИ ПЪРВИЯ РАЗГОВОР?

Когато говорим с потенциална жертва на насилие, следните теми трябва да послужат за основа на водещите въпроси, задавани при разговора:

- Проучете точните оплаквания на потенциалната жертва. Какво точно има предвид тя, когато се оплаква от начина, по който е третирана от някой друг?;
- Опитайте се да получите правдоподобен отговор за нейното състояние (добро или лошо). Как по принцип се чувства тя?;
- Уловете нови важни събития или тенденции: какво се е случило през последните дни? Какви са били по-важните събития (позитивни и негативни)?;
- Стимулирайте клиента да коментира качеството на социалните връзки и своето участие или неучастие в тях: има ли някакви новини от роднини или приятели (какви са отношенията с брачния партньор, децата и т.н.)?;
- Отхвърлете „естествените“ причини за физическо насилие. Откъде произлизат сигналите за възможно насилие (драскотини)?;

- Определете причините за психически промени: каква е причината за промените в настроението (т.е. защо клиентът изглежда объркан, обезпокоен, тъжен)?;
- Разберете дали клиентът има да разрешава административни или финансови въпроси: има ли нужда или желае ли някаква помощ, за да уреди финансовите си дела? Как се процедира, когато клиентът се нуждае от неща, кой му ги купува/набавя?
- Проучете хранителните й навици и каква храна консумира. Разполага ли клиентът с достатъчно храна? Може ли да яде и пие това, което обича?

ВНИМАНИЕ

- Как ще задавате въпроси на клиента, какви думи ще използвате и т. н. зависи от ситуацията, от културния контекст и от личните предпочитания на клиента и на здравния/социален работник, който води разговора.

КАК ДА СЕ СПРАВИМ В СЛУЧАИ НА СЪМНЕНИЯ?

Да имаме съмнения относно наблюдаваното и чуто е нормален процес. Общите ръководни принципи за справяне с тези съмнения и предпазлива реакция по повод на сигналите за съществуващо насилие могат да бъдат:

- Внимателно наблюдаване и регистриране на всеки инцидент;
- Вслушване в собствената съвест;
- Консултиране с колеги или други хора относно породените подозрения;
- Доверяване на собствената интуиция.

ВНИМАНИЕ

- Членовете на различните общности или културни групи /напр. мигранти/ нямат еднакво виждане относно насилието над възрастни хора, спазването на законите и правната система. Винаги е необходимо първо да се уверим, че клиентът и здравният/социален работник взаимно се разбират. В някои случаи може да бъде полезно да вземете със себе си обучен преводач. Той трябва да бъде неутрален, външен за семейството човек и извън кръга на лицата, които полагат грижи за клиента.

СТРАТЕГИИ ЗА ЗДРАВНИТЕ/СОЦИАЛНИТЕ РАБОТНИЦИ

Разпознаването и идентифицирането на насилието са първите стъпки при справяне със ситуации, в които съществува насилие над възрастен човек, както и предпоставка за по-нататъшни действия. За да можем да окажем помощ, е задължително първо да разчупим табутата. Освен жертвата, от помощ и подкрепа имат нужда и извършителят, както и свидетелят на насилието. В случаите на непосредствена опасност е необходимо да се предприеме незабавно действие. Разбира се службата, в която трябва да бъде подаден сигнал, е полицията. Във всички случаи прекият ръководител трябва да бъде информиран. Всяко следващо действие трябва да бъде съгласувано с него.

ВНИМАНИЕ

- Във всяка организация трябва да има споразумение, съгласно което член на екипа не трябва да бъде упрекуван, в случай, че съобщи за инцидент, а той впоследствие се окаже „фалшива тревога“. По-добре е да се съобщи за такъв случай и да се извърши проверка, която да се окаже напразна, отколкото да се пропусне действие, което може да спаси физическото или психическото здраве на даден човек.

КАКВИ СА ТРУДНОСТИТЕ, КОИТО СРЕЩАТ ЗДРАВНИТЕ И СОЦИАЛНИТЕ РАБОТНИЦИ, КОГАТО ТРЯБВА ДА СЪОБЩЯТ ЗА НАСИЛИЕ?

Барьерите за подаване на сигнал за насилие могат да бъдат свързани с чувство на страх, безсилие, отричане на насилието, както и със стремеж за придържане към преките задължения. Намесата може да бъде възпрепятствана от чувство на безпомощност. Здравните и социалните работници често се чувстват безсилни, когато установят, че съществува насилие, но в същото време смятат, че не могат да предприемат действия да го предотвратят. Възможно е също да се страхуват, че ако повдигнат въпроса за извършеното насилие, семейството ще им забрани да се грижат за своя клиент.

Друга причина за нежеланието на здравните и социалните работници да бъдат въввлечени в такива ситуации е липсата на време, умения или опит.

„На теория, могат да се появят много симптоми и всеки един от тях може да бъде отнесен към ситуация, в която съществува насилие. Основният проблем в този случай е липсата на време. Ние имаме нужда от повече време, за да разберем и установим реалната ситуация.“ (Медицинска сестра, Италия)

Когато подозренията не могат да бъдат проследени или докладвани, те могат да породят вътрешни конфликти и напрежение.

Също така, жертвата може да отрече насилието, тъй като не желае да обвини насилника или се опасява, че той може да потърси отмъщение. В допълнение на това, възрастните хора често се страхуват, че единствената алтернатива за тях в такива ситуации ще бъде настаняването им в дом за възрастни хора. А част от жертвите просто не възприемат насилието като такова.

Допълнителна пречка е трудната комуникация с възрастни хора, страдащи от деменция, тъй като данните за насилие може да не са верни. Също така, здравните и социалните работници често се опитват да избегнат конфликта с членовете на семейството, които се грижат за възрастните си роднини, както и със самите бенефициенти. Те се опитват да останат неутрални, тъй като се страхуват да не бъдат заменени, ако клиентите ги обвинят, че създават проблеми.

Понякога сам здравният/социалният работник се чувства неспособен да реагира в ситуации, където има насилие, ако самата организация, за която работи, не е създала ясни процедури за реакция в такива случаи. Ако има приети процедури, е необходимо да бъде упоменато с кого трябва да се осъществи връзка на първо място, което да гарантира предприемането на адекватни действия.

ПО КАКЪВ НАЧИН ЗДРАВНИТЕ И СОЦИАЛНИТЕ РАБОТНИЦИ МОГАТ ДА ПРЕОДОЛЕЯТ ТРУДНОСТИТЕ И ДА СИГНАЛИЗИРАТ В СЛУЧАЙ НА НАСИЛИЕ?

- Говорете с жертвата и се опитайте да изградите доверие;
- Трябва да знаете, че физическото, сексуалното и финансовото/материалното насилие са престъпления, за каквито се считат и нападението, побоя, изнасилването, кражбата и т. н.;
- Необходимо е да осъзнаете своята уникална позиция, произтичаща от професионалния Ви статут, да съобщите за случаи, в които има насилие;
- Говорете с човека, приел обаждането, както и със свои колеги и споделете и собствените си чувства;
- Посетете клиента с Ваш колега, за да получите и друго мнение;
- Помолете Вашата работа да бъде наблюдавана;
- Осведомете се за служби/организации, които могат да Ви помогнат в такива ситуации.

Друга много важна стратегия е да се следват стандартните процедури, ако те съществуват (подобно на „идеалните“ процедури, описани в Глава 6). По-долу ще направим преглед на първите три етапа от гледна точка на здравните/социалните работници, работещи пряко с клиенти.

1. Доклад до прекия ръководител и екипа

Обикновено, отделният здравен/социален работник трябва пръв да се занимае с дадена ситуация на насилие, преди тя да стане предмет на обсъждане и действие от страна на организацията, за която работи. Ето защо, неговата подготовка за справяне в такава ситуация е от решаващо значение в началото на процеса.

„Аз искам да помогна на хората, изпаднали в подобна ситуация. Аз не мога да реша кой е виновен, докато не разполагам с цялата информация. Аз просто се опитвам да разбера какво се е случило“ (Фамилна медицинска сестра от Финландия).

В повечето случаи здравните/социалните работници успяват да разпознаят ситуацията на насилие и тогава случаите се дискутират с прекия ръководител и екипа. След това, с участието на социален работник или друг специалист, се дискутират понататъшните стъпки.

2. Сътрудничество с екипа и външни специалисти

След като се докладва и обсъди дадена ситуация с прекия ръководител и екипа, в зависимост от ситуацията се предприемат различни действия. Може да се наложи

да се привлекат и други членове на персонала и/или други организации.

През тази фаза, този член на екипа, който е запознат със случая от самото начало, често играе важна роля, като служи за свързващо звено между отделните експерти (вътрешен социален работник или други организации; външен социален работник или други организации) и клиента. Освен това, той/тя играят решаваща роля относно мониторинга на конкретната ситуация. В случай, че нищо не се промени, този здравен/социален работник трябва да докладва отново.

3. Грижа за самия себе си

Понякога здравният/социалният работник може да бъде замесен в ситуацията до такава степен, че той/тя да не може да изпълнява задълженията си. Чувството на съжаление и мисълта за случилото се не престават дори и след приключване на работата в дома на възрастния човек.

! ВНИМАНИЕ

- Първото нещо, с което трябва да се справите, е да контролирате собствените си чувства. Много полезно ще бъде да се доверите на колега и на добър приятел (съпруг). В този случай, разбира се, имена или факти, които разкриват самоличността на тези хора, не трябва никога да бъдат споменавани.

Докладването и документирането на даден случай го превръща в обект на внимание и за другите Ваши колеги, както и за организацията, за която работите. Колегиалната подкрепа и дискусиите в екипа или с ръководителите на екипа, особено когато нямат за цел даване на напътствия, са от голямо значение за справяне със ситуацията.

В случаите, в които не може да се намери решение, здравните/социалните работници трябва да приемат факта, че те не могат да помогнат. Това от психологическа гледна точка може да се окаже много трудно. Ето защо в такива случаи те не трябва да се колебаят да говорят за своите собствени проблеми и да потърсят помощ за самите себе си. Споделянето на бремето може да ги облекчи.

Обикновено здравните и социалните работници получават много малко информация относно насилието над възрастни хора по време на своето обучение. Ето защо, много важно е самите организации да изработят стандарти и процедури в подкрепа на своите служители как те да реагират адекватно в случаи, в които е установено домашно насилие. Повечето от мениджърите на организации в здравния и социалния сектор вече са създали неформални процедури, които следват в подобни случаи, но обикновено те не са систематизирани.

За да се гарантира качеството на обслужването и благосъстоянието на клиентите /както и на служителите/, организациите, предоставящи социални и здравни услуги, трябва да разработят ясни политики. Те трябва да включват общо разбиране в рамките на организацията на насилието като явление, както и указания за справяне със ситуацията, в които то съществува. Също така, в политиките трябва да бъдат засегнати и превантивни и структурни аспекти.

ВНИМАНИЕ

- Организационните политики изискват:
  - Общо разбиране за това какво представлява насилието, включващо точна дефиниция;
  - Ангажимент за борба с насилието в семейството;
  - Ангажимент към превенция на насилието;
  - Ясни правила за предприемане на действия;
  - Готовност да се инвестира в превантивни и подпомагащи структури.

НАШ АНГАЖИМЕНТ ЛИ Е ПРЕВЕНЦИЯТА?

Не всички насилници са такива по рождение. Често насилието над възрастни хора само по себе си представлява начин за справяне със стреса. Този стрес отчасти може да е породен от полаганите грижи за възрастните хора.

Разбира се, трябва да имаме предвид, че насилието никога не може да бъде оправдано. Все пак, взимането под внимание на причините и рисковите фактори, които могат да бъдат повлияни, може да посочи правилния път за намиране на решения, както и за предприемане на превантивни мерки.

Подобен род /потенциални/ ситуации на насилие са възможност за полезна интервенция на много ранен етап. Здравните и социални организации, предоставящи грижи, могат да помогнат за намаляване на напрежението и дори до избягване на някои рискови фактори (виж глава 3) още в самото начало.

Хората, които прибегват към насилие или са предразположени към извършване на такова, трябва да получат подкрепа. Някои от тях също трябва да получат и психологична помощ, за да могат по-добре да се справят с гнева и раздразнителността си, породени от полагането на грижи за своите възрастни роднини. И не на последно място, те трябва да бъдат облекчени на практика в процеса на полагане на грижи за своите близки.

ВНИМАНИЕ

- Решаващият въпрос е как да действаме превантивно, да предвидим насилието и да предприемем стъпки за да го предотвратим.

Превенцията трябва да заема централно място сред целите и дейностите на организациите в здравния и социалния сектор. Но какво реално могат да направят те?

В идеалния случай превенцията трябва да започне още при установяване на контакт между здравните/социалните работници и семейството, където оказват грижи, в момента, когато се дискутират процедури, начини на комуникация и др. Подкрепата може да бъде предоставена чрез:

- Преценка на специфичните рискове
- Предоставяне на информация на лицата, които се грижат за членове на своето семейство относно съществуващи услуги (дневни центрове, посещения в дома, оказване на грижи за определен период от време и др.)
- Провеждане на разговори с клиента и този член от семейството, който полага грижи за него относно цялостната ситуация /напр. предполагаеми промени в семейството и икономическите последици от това/
- Отпращане на предложение за включване в курсове за обучение и/или връзка с консултантски служби
- Предоставяне на информация за възможни последици вследствие постоянното напрежение на лицето, което полага грижите, както и за повишаване на способността му да предоставя тези грижи за продължителен период от време
- Доколкото е възможно и необходимо: повишаване на доверието в семейството
- Привличане на общопрактикуващите лекари с цел откриване на насилието в ранна фаза
- Отпращане на предложение за предоставяне на по-голяма професионална подкрепа.

КАКВО ТРЯБВА ДА СЕ НАПРАВИ ПРИ ПОДОЗРЕНИЕ ЗА НАСИЛИЕ?

Действията и отговорностите трябва да бъдат ясни и добре разпределени:

Създаването на ясна процедура, която здравните и социалните работници могат да следват, допринася за справяне със случаите на насилие и гарантира високо качество на обслужването. Въпреки че всяка ситуация предполага специфични обстоятелства, съществуването на единна процедура, дефинираща каналите на комуникация и последователността на действията, които трябва да се предприемат, е от съществено значение за справяне с насилието.

От следващата таблица могат да се видят седемте „идеални стъпки“ за справяне с насилието над възрастни хора в техните домове. На практика тези стъпки трябва да бъдат адаптирани към националната, регионалната и организационната рамки и към конкретната ситуация.

Стъпка	Какво да предприемем?	Кой участва?	Защо действаме така?
1	Разпознаване на насилието <ul style="list-style-type: none"> Системно проучване на ситуацията, съобразно рисковите фактори и възможните сигнали 	Здравен/социален работник, работещ в семейството /или извършващ първоначална оценка/	Всички „рискови фактори“ или „сигнали“ могат да бъдат считани за предупреждение, но не доказват, че съществува насилие
2	Съсредоточаване върху сигналите <ul style="list-style-type: none"> Внимателно наблюдение и разпознаване на сигнали за отделни инциденти Водене на точна документация за инцидентите 	Здравен/социален работник, работещ в семейството – може би след предварително съгласуване с прекия ръководител и с информиране на други хора, работещи в същото домакинство	Важно е, преди да предприемете някакви действия, внимателно да наблюдавате и да изясните подозрителните инциденти
3	Споделяне на подозрения в рамките на организацията <ul style="list-style-type: none"> информирайте прекия си ръководител Консултирайте се с колеги или други лица относно подозренията си 	Здравен/социален работник, прекият ръководител, колеги (екип)	Споделянето на бремето ще ни облекчи. В интерес на клиента много е важно да се получи и второ (трето) мнение
4	Проверка на подозренията с участието на жертвата и извършителя <ul style="list-style-type: none"> ако е възможно, с помощта на експерт, много внимателно и при взаимно уважение започнете дискусия за проблемите. (Важно е да се говори с жертвата, без да присъства друг член на семейството.) Изяснете причината / произхода на насилието. Уточнете желанията и нуждите на хората, които имат отношение към случая. 	Здравен/социален работник и неговият екип (съгласувано с прекия ръководител) Жертва (клиент) Извършител Полагащите грижи членове на семейството и колкото е възможно повече други членове на семейството	Проверка на възможностите в рамките на конкретната ситуация. Здравният/социалният работник изграждат отношения, основани на взаимно доверие с клиента, експертът разполага с адекватни средства. Установяването на произхода на проблема е необходимо с цел да се предприемат адекватни мерки.

Стъпка	Какво да предприемем?	Кой участва?	Защо действаме така?
5	Дискусия в рамките на организацията относно възможностите за намеса <ul style="list-style-type: none"> Сигнализиране до и сътрудничество с местните социални служби и организации, работещи с жертви на насилие изработване на план за действие за справяне с проблема 	Екип Пряк ръководител Експерти – социални работници, психолози, психиатри Евентуално мениджър от повисоко ниво Други лица или организации, имащи отношение към случая (общопрактикуващ лекар, други служби, полиция и др.)	Заради комплексността на ситуацията, често е необходимо да се изготви пакет от интервенции. Необходимо е да се привлекат всички лица/ институции, имащи отношение към проблема, за да се систематизира цялата налична информация и да се избегнат противоречия или припокривания на действия.
6	Предложение на план за действие на организациите, отговорни за оказване на грижи/ услуги <ul style="list-style-type: none"> Дискутиране на плана за действие и ако е необходимо, преработване на плана Постигане на съгласие с клиента и с грижещия се за него член на семейството Поемане на ангажимент за изпълнение на плана 	Екип Пряк ръководител Експерти Жертва (клиент) Извършител Този член от семейството, който полага грижи за лицето и другите членове на семейството, ако е възможно	Всички лица, имащи отношение към случая, трябва да одобрят този план с цел той да бъде адекватно приложен. (Ако това не е възможно, трябва да се намери решение за оказване помощ на жертвата, без да се търси сътрудничество от страна на членовете на семейството.)
7	Изпълнение на плана за действие <ul style="list-style-type: none"> Координиране на плана за действие между организациите, имащи отношение Наблюдение на ситуацията Ако е необходимо, преработване на плана за действие 	Екип Пряк ръководител Експерти Жертва (клиент) Извършител Този член от семейството, който полага грижи за лицето и другите членове на семейството, ако е възможно Консултиране с колкото е възможно по-широк екип от експерти	Необходима е непрекъсната комуникация със семейството и непрекъснато наблюдение на „признаците на насилие“, за да се разбере дали мерките са ефективни и дали ситуацията се подобрява.

КАКВО МОЖЕ ДА СЕ НАПРАВИ В ДЪЛГОСРОЧЕН ПЛАН?

За да може да се гарантира устойчивост на всички действия, е необходимо да се разработят и осъществяват различни превантивни и подкрепящи мерки. За постигането на тази цел изключително важна роля имат здравните и социалните работници. Ето защо техният капацитет в тази сфера следва да бъде повишен.

„Например, ако ние създадем „гореща линия“ за приемане на оплакванията на възрастните хора, а след това не сме в състояние да отговорим на тези оплаквания..това ще обезсмисли предприетите действия.“ (Управител, Италия)

Общо обучение на персонала

Осигуряването на продължаващо вътрешно обучение на персонала като цяло повишава качеството на обслужването. Обученият персонал работи съгласно стандарти и може да реагира адекватно. Получените знания и информация дават усещането, че се предприемат правилните действия.

Членовете на персонала се нуждаят от:

- Основни познания, касаещи разпознаване и документиране на насилието
- Умения за комуникация и справяне в конфликтни ситуации, включително умения за установяване на взаимоотношения на доверие с жертвата
- Познания относно бъдещите стъпки, които трябва да се предприемат след установяване на ситуации на насилие

Следните аспекти трябва да бъдат част от обучението:

- Как да се разпознаят признаците на насилие
- Рискови индикатори за домашно насилие и възможности за превенция
- Информация за психични проблеми, злоупотреба с алкохол и заболявания, като например деменция, както и тяхното въздействие върху поведението
- Умения за комуникация, които ще позволят на жертвата да говори за преживяното
- Умения за справяне с конфликтни ситуации.

ВНИМАНИЕ

- Особено младите членове на персонала се нуждаят от адекватно по-нататъшно обучение: те нямат голям професионален опит, който да компенсира ограничените познания за справяне със ситуации на насилие.

Подкрепа за екипа

Условията за работа в областта на домашните грижи са предизвикателство. Организациите в тази сфера могат да допринесат за тяхното подобряване чрез разработване на:

- Ръководство за оценка на признаците на насилие
- Подходящи стандартни процедури за справяне с домашното насилие
- Възможности за получаване и на друго мнение, чрез придружаване от опитен колега
- Специално ръководство за начинаещи служители
- Създаване на екипи, които да позволят и улеснят комуникацията и дискусиите в рамките на самия екип /което представлява една от най-успешните стратегии за справяне с определени ситуации/
- Индиректно получаване на съвети
- Подкрепа от страна на външни консултанти /психолози, психиатри/
- Мобилен екип за справяне с кризисни ситуации
- Доброволна работа

В тази брошура се фокусирахме върху важната роля на здравните/социалните работници, както и на техните преки ръководители, които са директно въввлечени в процеса на разпознаване и противодействие на насилието срещу възрастни жени в техните семейства. Спряхме се и върху възможностите на организациите в здравния и социалния сектор да подобрят тяхната структура и да създадат условия за справяне с такива случаи. Не на последно място подчертахме важноста на превантивните мерки, чрез използване на съществуващите в рамките на организацията условия.

Не само здравните и социалните служби могат да усъвършенстват действията си за справяне с домашното насилие. Това също е ангажимент и на

политици и на други хора, които са в позиция да взимат решения.

Примерни действия, които могат да се предприемат в тази насока:

- Публични дискусии относно домашното насилие над възрастни хора и повишаване на съзнанието за отговорността на обществото да осигури система за оказване на качествени грижи на възрастни хора
- Създаване на по-широки възможности за предоставяне на здравни и социални грижи на възрастни хора
- Интегриране на темата в базовото, както и в продължаващото обучение на съответните професионалисти, които имат отношение /лекари, здравни и социални работници, полицаи и др./
- Адаптиране на съществуващата законодателна рамка, която в повечето случаи третира насилието над деца и млади жени, с цел обхващане на проблемите относно насилието над възрастни хора
- Подобряване на сътрудничеството между здравните и социалните служби и организациите, работещи за защита на жертвите на насилие

Следващата глава предоставя информация за организации, които работят в сферата на насилието над възрастни хора и/или възрастни жени, както и за сходни проекти по програма Daphne.

ВРЪЗКИ КЪМ ОРГАНИЗАЦИИ, РАБОТЕЩИ В СФЕРАТА НА НАСИЛИЕТО НАД ВЪЗРАСТНИ ХОРА И/ИЛИ ВЪЗРАСТНИ ЖЕНИ

- **СЗО – Превенция на насилието над възрастни хора**
www.who.int/ageing/projects/elder_abuse/en/index.html
- **Съвет на Европа**
www.coe.int/t/de/campaign/stopviolence/default_en.asp
- **Международна мрежа за превенция на насилието над възрастни хора /INPEA/**
www.inpea.net
- **Национален център за насилие над възрастни хора /САЩ/**
www.ncea.aoa.gov
- **Национален комитет за превенция на насилието над възрастни хора /САЩ/**
www.preventelderabuse.org
- **Европейска платформа на възрастни хора /AGE/**
www.age-platform.org
- **Жени срещу насилието в Европа /WAVE/**
www.wave-network.org

СХОДНИ ПРОЕКТИ ПО ПРОГРАМА DAPHNE

Инструменти на Програма Daphne

Инструментите на програма Daphne представляват едновременно архив на проекти, подкрепени от Европейската комисия, както и активни материали в помощ на онези, които планират проекти в тази област. Архивът на реализираните проекти включва около 460 презентации на проекти, финансирани в периода 1997-2006 г. В тях има описание на целите, дейностите, резултатите и научените уроци. Други публикации, отчети и презентации по тази тема също могат да бъдат намерени на следния адрес:

http://ec.europa.eu/justice_home/daphnetoolkit

Грижа за грижещите се

Проектът има за цел обмен на добри практики, свързани с превенцията на скрито насилие, упражнявано от страна на жени - болногледачи над възрастни жени, страдащи от болестта на Алцхаймер. В резултат на този проект е разработено „Ръководство за добри практики“ и е преведен от италиански и разпространен на ниво ЕС „Наръчник за болногледачи“.

<http://www.careforcarers.eu/en/index.aspx.htm>

Разпознаване, превенция и лечение при насилие над възрастни хора

Този проект има за цел да определи същността и произхода на насилието над възрастни жени, особено над жени с когнитивни разстройства, в четири държави от ЕС. Проектът прави преглед на законодателните рамки на тези държави, както и на действията/реакции от страна на социалните партньори. В резултат са изведени и разпространени примери за добри практики.

http://ec.europa.eu/justice_home/daphnetoolkit/html/projects/dpt_2001_215_w_en.html

Превенция на насилието над жени и деца – обучение, повишаване на съзнанието на групите професионалисти в рамките на WAVE

Проектът се фокусира върху превенция на насилието над жени чрез публикуване на наръчник за обучение и на брошури за превенция на домашното насилие над жени в Европа, включително и Европейско проучване относно модели на добри практики. Целта на обучителните програми е да се повиши информираността на професионалистите в полицейските, съдебни, медицински и психо-социални структури по отношение насилието над жени, както и да се изготви публикация за превенция на домашното насилие над жени в Европа, включително Европейско проучване относно добрите практики.

http://ec.europa.eu/justice_home/daphnetoolkit/html/projects/dpt_1999_288_wc_en.html

Разработване и изпробване на модул, касаещ ролята на доставчиците на здравни грижи при оценка и намеса в случаи на насилие между интимни партньори

Този проект по програма Daphne цели да развие модул за бъдещи лекари, засягащ насилието между интимни партньори. Целта е да се повишат техните знания и умения, за да могат да се справят при работата си с жертви на този вид насилие.

http://ec.europa.eu/justice_home/daphnetoolkit/html/projects/dpt_2003_120_y_en.html

